2. Economische bezwaren staan een snelle verwezenlijking in de weg. Men mag dit vraagstuk echter niet blijven bezien in het licht van de situatie van 1945. Nu de sindsdien gestegen produktiviteit ruimte heeft gegeven voor verschillende verbeteringen, mag „equal pay" niet begraven worden onder een berg van prioriteiten, maar moet deze een „fair chance" krijgen, evenzeer als b.v. de wijziging van de gemeente-classificatie, waarmede men doende is — ook een kwestie van „equal pay" —.
3. De overheid zal iets meer moeten doen dan enkel afwachten op initiatieven uit het bedrijfsleven.
4. Ook t.a.v. de „equal pay" zijn er prioriteiten. Dit dient zorgvuldig te worden nagegaan. In hoeverre t.a.v. het jeugdige vrouwelijke fabriekspersoneel andere elementen in de loonvorming mede dienen te spreken in verband met ruimere gelegenheid voor huishoudonderwijs en scholing, zou daarbij mede in aanmerking genomen moeten worden.
5. Het schijnt onlogisch tegelijk „equal pay" en een behoefte-onderzoek voor werkende vrouwen te vragen. In afwachting van een doorvoering van het eerste, is het laatste echter zeer nodig.

MEDEWERKING VAN LEKEN AAN PROCEDURES OVER ARBEIDSOVEREENKOMSTEN

Rapport van een Commissie van Kantonrechters over de vraag of medewerking van leken aan procedures over arbeidsovereenkomsten al dan niet aanbeveling verdient [1])

De Commissie moge in herinnering brengen dat aan haar de opdracht tot het samenstellen van bovenvermeld rapport werd gegeven naar aanleiding van de omstandigheid dat van verschillende zijden is gewezen op beweerde ondeskundigheid van de kantonrechter ten aanzien van zekere verhoudingen en toestanden op arbeidsrechterlijk terrein, mede doordat de maatschappelijke verhoudingen sinds de totstandkoming van de Wet van 13 juli 1907 (Stb. nr 19 S) steeds gecompliceerder zijn geworden (vgl. Mr J. F. B. Rutgers die in het N.J.B. van 29 januari 1955 op blz. 93 e.v. voorstelt, dat de kantonrechter zich ambtshalve kan doen voorlichten door reeds bestaande instanties omtrent de feitelijke verhoudingen in het aan hem voorgelegde arbeidsgeschil en de bestrijding van dit voorstel door Mr P. Zonderland in het N.J.B. van 19 februari 1955 op blz. 170 e.v.; zie voorts Mr H. Versloot met onderschrift van Mr Rutgers in het N.J.B. van 23 april 1955 op blz. 365 e.v.).

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de bepalingen omtrent het ontslag bij arbeidsovereenkomsten in de Eerste Kamer (bijvoegsel N.J.B. nr 525 blz. 66) verklaarde de Minister: „De justitiabelen verlan-

[1]) De Commissie bestond uit de heren Mrs Van den Dungen, Raedt en Vos.

gen van de rechter, dat hij zonder tussenkomst van deskundigen begrip heeft voor hun moeilijkheden. Geheel te bevredigen is dit verlangen nooit. De rechter kan niet deskundig zijn op het gebied van alle maatschappelijke verhoudingen, waarmede zijn werk hem in aanraking brengt". Kamerleden bevestigden dit standpunt: Mr Cammelbeeck zei hieromtrent in de Eerste Kamer, dat een goed rechter als hij goed is voorgelicht, hoewel hij niet deskundig is, een goed vonnis kan vellen. Zo ook Prof. Molenaar: „Ik zie niet in waarom kantonrechters niet zouden kunnen fungeren, overleg plegende met commissies van advies".

Naar de mening van de commissie is de conclusie van een en ander, dat in dezen van de kantonrechter in redelijkheid slechts kan worden verlangd dat zijn oordelen in de arbeidszaken die hem ter berechting worden voorgelegd, getuigen van deskundig inzicht.

Hoe behoort dit deskundig inzicht te worden verworven?

Het terrein van het arbeidsrecht is groot. Allereerst wordt het bestreken door algemeen geldende rechtsregels. Van het bestaan van deze rechtsregels en de wijze waarop zij behoren te worden toegepast, zal de rechter zelf op de hoogte moeten zijn (curia ius novit).

Er zijn echter ook rechtsregels die slechts bepaalde arbeidsovereenkomsten regelen. Immers vele bedrijfstakken en groepen hebben hun eigen regelen omtrent beloning van werkzaamheden en andere arbeidsvoorwaarden, omtrent aanneming en ontslag etc. en het zal zeker in het belang van een goede rechtspraak zijn indien de overheid iedere kantonrechter of elk kantongerecht een losbladige verzameling van al deze regelingen ter beschikking stelt en de wijzigingen daarvan toezendt. Door de veelheid van regelingen door de verschillende instanties is het bijzondere arbeidsrecht onoverzichtelijk.

In de industrie is het gebruikelijk normalisatie toe te passen. Ook op het gebied van regelingen en zeker voor zover deze arbeidsrecht betreffen, zal het aanbeveling verdienen meer normalisatie toe te passen dan thans reeds geschiedt. De overheid zou moeten bevorderen, dat zoveel mogelijk eenheid wordt gebracht in juridische constructies, termijnen, uitzonderingsbepalingen en dat slechts dan van het algemene wordt afgeweken, indien speciale omstandigheden dit rechtvaardigen. Juist bij de veelheid van regelen door bedrijfsorganisaties, het college van rijksbemiddelaars en andere lagere wetgevers uitgevaardigd, moet de orde worden gehandhaafd teneinde te voorkomen, dat er een chaotische, niet hanteerbare wetgeving tot stand komt.

Buiten de kennis van geldende rechtsregels is er in sommige gevallen een gespecialiseerde kennis nodig, b.v. van de werkwijze in een bepaald bedrijf of van de daarin geldende verhoudingen. Er kan niet van de rechter worden verlangd, dat hij deze particularia zelf opspoort, en het zal dus nodig zijn dat hierin voorlichting wordt gegeven. Deze voorlichting kan met name worden verstrekt door

1. partijen of hun gemachtigden
2. getuigen, deskundigen of ander partij-bewijs
3. inlichtingen die de rechter op eigen aanvrage verkrijgt

Ad 1. Juist bij de arbeidszaken komt het veel voor, dat partijen hun zaak stellen in handen van gemachtigden die deskundig zijn en in staat de rechter de voorlichting te verstrekken, die hij nodig heeft. Men denke hierbij aan arbeidsbureaus, bepaalde bedrijfsjuristen, doch ook aan vele advocaten, deurwaarders en leden van de Nederlandsche Vereniging van rechtskundige adviseurs, die op het gebied van het arbeidsrecht goed thuis zijn en door de vele arbeidszaken die zij hebben behandeld, de nodige ervaring in en contacten met de wereld van de arbeid hebben opgedaan. Worden partijen vertegenwoordigd door zulke gemachtigden, dan zal de rechter, in het algemeen gesproken, voldoende gespecialiseerde voorlichting ontvangen.

Als partijen zelf niet de nodige bekwaamheid bezitten, is in ingewikkelde zaken een goede voorbereiding van het geschil door deze gemachtigden de gewenste basis voor een juist vonnis.

Aan hen, die de mening zijn toegedaan dat het mogelijk moet zijn zonder bekwame verdediging van belangen het recht te doen zegevieren, dient te worden voorgehouden, dat de moeilijkheden om in concrete gevallen het recht te vinden niet onderschat mogen worden en dat de spreuk „ius vigilantibus scriptum est" ook de moderne mens nog iets kan leren (vgl. het artikel van Mr G. J. van Brakel in N.J.B. 1955 blz. 615 „Ars Aequi" in fine).

Het toevertrouwen van een zaak aan gemachtigden brengt uiteraard extra kosten mede; daartegenover staat dat degene die zijn proces persoonlijk behandelt, in de regel veel tijd verzuimt en hij voor dat tijdverzuim geen vergoeding kan krijgen, omdat de Wet zulk een vergoeding niet toekent. Een goede regeling tot kosteloze bijstand in kantongerechtszaken van minder eenvoudige aard is gewenst. De behandeling der zaak door gemachtigden zal de procedure gewoonlijk verlengen. Als deze verlenging onredelijk dreigt te worden, zal de rechter zijn lijdelijkheid moeten laten varen.

Ad 2. Als de rechter van oordeel is, dat hij deskundige voorlichting nodig heeft, zal hij deze kunnen verkrijgen door aan een der partijen bewijs op te dragen. In dat geval zullen echter een langere duur van de procedure en meerdere kosten voor de partij of partijen die de proceskosten uiteindelijk moeten dragen, onvermijdelijk zijn.

Ad 3. Inlichtingen die de rechter op eigen initiatief verkrijgt. Deze wijze van voorlichting is in huurzaken reeds algemeen gebruikelijk.

Te 's-Gravenhage vragen de kantonrechters niet alleen voorlichtingsrapporten aan de Huuradviescommissies, doch ook aan het Gemeentelijk Bureau voor de Huisvesting en de Commissie voor de Bedrijfsruimte bij de Kamer van Koophandel, welke instanties, ook voor zover zij daartoe wettelijk niet verplicht zijn, hun inlichtingen verschaffen en veel zorg besteden om deze voorlichting zo volledig mogelijk te doen zijn. Deze inlichtingen kunnen beslissend zijn voor de uitslag van de procedure.

Een goede procesorde eist onvoorwaardelijk dat, als de voorlichtingsrapporten zijn ingekomen, partijen in de gelegenheid worden gesteld daar-

van kennis te nemen en daarop hun commentaar in een nadere conclusie aan de rechter kenbaar te maken, en — mocht de voorlichting onjuist of onvolledig zijn, of „gekleurd" (hetgeen, in verband met de taak die het orgaan, dat voorlichting verstrekt, niet tot de onmogelijkheden behoort) — zulks aan te tonen.

Het vragen van voorlichtingsrapporten door de rechter zal ook in arbeidszaken kunnen worden toegepast. Zo is het denkbaar, dat inlichtingen worden gevraagd aan het college van rijksbemiddelaars, aan de directeur van een gewestelijk arbeidsbureau, aan het bestuur van een bedrijfsorganisatie, etc. Er zijn echter bezwaren.

Er bestaat geen verplichting om de gevraagde inlichtingen te verstrekken, zodat de kans aanwezig is dat aan het verzoek om inlichtingen, niet of niet met de vereiste nauwkeurigheid wordt voldaan. Het komt de commissie gewenst voor bepaalde organen en functionarissen te verplichten aan de rechter desgevraagd voorlichtingsrapporten te verstrekken, zoals dit ook reeds is geschied in artikel 13 der Huurwet.

De kans bestaat dat de inlichtingen niet met bekwame spoed worden gegeven, met als gevolg vertraging in de procesgang.

Ook dient te worden bedacht, dat het verschaffen van de gevraagde inlichtingen veel arbeid kan kosten, waardoor degene van wie de inlichtingen worden verlangd, naast zijn normale arbeid te zwaar kan worden belast. Tenslotte moet de rechter er bij het vragen van inlichtingen ook op bedacht zijn, dat in beginsel degene die zich beroept op een feit tot staving van zijn recht of tot tegenspraak van het recht van zijn wederpartij, het bestaan van dit feit zelf moet bewijzen (artikel 1902 Burgerlijk Wetboek).

De commissie is van oordeel dat, wanneer een verplichting als bedoeld onder 3 tot het geven van voorlichting gelegd wordt op de daar genoemde instanties, in de huidige stand van ontwikkeling der arbeidsverhoudingen de rechter zich, mede in verband met het opgemerkte onder 1 en 2, op voldoende wijze inzicht in de feiten kan verschaffen en dat op deze wijze zijn mogelijke ondeskundigheid zal kunnen worden verholpen. Thans moet worden nagegaan of het aanbeveling verdient arbeidskamers in te richten.

De Raad van Bestuur in Arbeidszaken heeft in februari 1953 een rapport uitgebracht over rechtspraak in arbeidszaken (vide ook de bespreking van dit rapport door Mr M. B. Vos in het Maandblad Arbeid 1953, blz. 130).

Daarin wordt ook de mogelijkheid om arbeidskamers in te stellen besproken. De gedachte wordt aantrekkelijk genoemd, maar er wordt gewezen op het praktische bezwaar, dat aan ieder kantongerecht enige tientallen deskundigen moeten worden toegevoegd om de voorkomende bedrijfstakken te vertegenwoordigen. Voorts staat in dit rapport vermeld, dat ervaringen op ander terrein met het instituut met leken-bijzitters opgedaan, niet onverdeeld gunstig zijn; dat weliswaar bij de pachtrechtspraak gunstiger ervaringen werden opgedaan, doch dat dit voor de hand ligt omdat de leken-bijzitters die men daar kent, tot dezelfde bedrijfstak behoren, waardoor zij uit de aard der zaak bij de te behandelen gedingen in het algemeen meer deskundig zijn.

De commissie merkt hieromtrent het volgende op: Uit de plannen van de Regering omtrent de opleiding van hen, die in de toekomst aan de rechtspraak zullen deelnemen, blijkt de overtuiging dat voor die deelname een degelijke en alzijdige opleiding is gewenst.

Als er kantonale arbeidskamers worden ingesteld met leken uit de diverse bedrijfstakken als bijzitters dan komt dit in strijd met het beginsel waaruit bovengenoemde overtuiging voortkomt.

Bij de pachtkamers bestaat het gebruik, dat de bijzitters gedurende vele jaren aan de pachtrechtspraak deelnemen en dat niet slechts incidenteel, doch aan alle pachtzaken, die bij hun kamer worden aanhangig gemaakt. Aldus verkrijgen zij de ervaring, die voor een goede rechtspraak noodzakelijk is. Bij opname van leken in kantonale arbeidskamers zou dit anders zijn doordat telkens andere leden uit andere bedrijfstakken tot de rechtspraak geroepen zouden worden, zodat geen van al deze leken gelegenheid zou krijgen voldoende ervaring op te doen.

Bij de instelling van arbeidskamers, bestaande uit kantonrechter en leken, ontstaat het gevaar, dat de lekenleden weliswaar op de hoogte zullen zijn van de feitelijke verhoudingen in de bedrijfstakken waarin de te berechten arbeidsconflicten zich hebben voorgedaan, doch dat zij veelal onvoldoende begrip zullen hebben van de waarde en rechtskracht der voorschriften, die bij de berechting moeten worden in acht genomen. De mogelijkheid is dan aanwezig, dat zij ten gevolge van juridische ondeskundigheid de kantonrechter overstemmen en de kantonrechter dan zijn medewerking moet verlenen aan op juridische gronden onhoudbare vonnissen. Ook zullen soms de lekenleden der arbeidskamers, verknocht als zij zijn aan bedrijf, bedrijfsgenoten of bedrijfsbelangen, de noodzakelijke onpartijdigheid voor het wijzen van objectief juiste beslissingen in zaken met emotionele aspecten, slechts met bovenmenselijke inspanning kunnen opbrengen.

Als de arbeidszaken door een arbeidskamer berecht zullen worden, zal de kantonrechter een aanzienlijk geringer aantal zaken kunnen behandelen dan thans het geval is. Immers een grondige behandeling maakt dan noodzakelijk, dat ook de lekenrechters van de processtukken kennis nemen.

De besluitvorming vraagt meer tijd omdat zij in de gelegenheid behoren te worden gesteld hun mening kenbaar te maken, en het hunne bij te dragen tot het uiteindelijk oordeel. Voorts zal de conceptuitspraak door hen moeten worden gecontroleerd voordat de uitspraak wordt gedaan. Als arbeidszaken in eerste instantie mede door lekenrechters zullen worden berecht, zal ook moeten worden bezien of het hoger beroep eveneens door een college waarin leken zitting hebben, moet worden behandeld.

Het instellen van arbeidskamers zal aanzienlijke uitgaven vergen voor salarissen en inrichtingskosten. De commissie ontraadt de instelling van arbeidskamers. De voordelen wegen niet op tegen de nadelen.

Ofschoon de commissie meent, dat zij zich van een oordeel over de bedrijfsrechtspraak moet onthouden, acht zij het toch van belang een en ander dat zij bij haar onderzoek tegenkwam hierover mede te delen.

Een onder auspiciën van het Centrum voor Staatkundige Vorming tot

stand gekomen commissie met als voorzitter Prof. Mr J. J. M. van der Ven heeft in 1951 een rapport uitgebracht omtrent het vraagstuk der bedrijfsrechtspraak. Daarin staat onder meer vermeld, op blz. 7:

dat het subsidiariteitsbeginsel medebrengt, dat zowel het bedrijfsleven als zijn afzonderlijke sectoren er aanspraak op mogen maken in staat te worden geacht tot het beslechten van rechtsgeschillen in eigen kring;

op blz. 13:

dat op sociaal terrein regelingen van Rijksbemiddelaars en collectieve arbeidsovereenkomsten een omvangrijke civiele bedrijfsrechtspraak in het leven hebben geroepen;

op blz. 14:

dat de voorkeur in het bedrijfsleven voor de rechter uit eigen midden boven de overheidsrechter enerzijds veroorzaakt is door de bezwaren tegen de staatsrechter, als daar zijn de lijdelijkheid van de rechterlijke macht, hare ondeskundigheid op sociaal-economisch terrein, de lange duur en kostbaarheid der procedure en het gemis aan persoonlijk contact wegens het overwegend schriftelijk karakter van het geding; dat anderzijds in de sociale sector een positieve rol speelt, dat werknemers en werkgevers hun geschillen door vertrouwensmannen wensen te laten oplossen, door rechters van beide zijden, die achtergronden en sfeer door ervaring kennen en dat deze vertrouwensmannen goede verstaanders zullen zijn van hetgeen door een partij niet volledig naar voren zou worden gebracht;

dat de bevoegdheid van de civiele bedrijfsrechter in ruimste zin omschreven kan worden als een kennisnemen van alle geschillen die voortspruiten uit een rechtsverhouding tussen bedrijfsgenoten, ten aanzien waarvan de organen van de P.B.O. bevoegd zijn verordenend op te treden, doch dat de commissie echter als meer reëel meent te moeten aanbevelen de gedachte om de bevoegdheid te beperken tot die geschillen, welke hun grondslag vinden in reeds uitgevaardigde verordeningen van de nieuwe organen;

op blz. 15:

dat de commissie niet wil voorstellen de Grondwet in dier voege te wijzigen, dat aan de wetgever de bevoegdheid zal worden toegekend om de beslissing van geschillen die voortspruiten uit een rechtsverhouding tussen bedrijfsgenoten, ten aanzien waarvan de organen van de P.B.O. bevoegd zijn verordenend op te treden, op te dragen aan niet tot de rechterlijke macht behorende personen, doch dat zij gebruik wil maken van artikel 162 (thans 169) tweede lid der Grondwet, luidende, dat de wet kan bepalen dat aan de berechting van door haar aan te wijzen gedingen mede wordt deelgenomen door niet tot de rechterlijke macht behorende personen en dat dan aan de rechter bedrijfsgenoten zullen worden toegevoegd als het gaat om behandeling van geschillen van bovenbedoelde aard, terwijl dan verder door radicale vereenvoudiging van de procedure aan de wensen van het bedrijfsleven zal moeten worden tegemoet gekomen;

dat van de uitspraken van de bedrijfsrechters hoger beroep ware toe te laten bij een bij de wet in te stellen appelcollege, bestaande uit rechters en bedrijfsgenoten;

op blz. 18:

dat men wel de mening hoort verkondigen, dat een specialist niet als rechter dient te zitten, doch wel door de rechter dient te worden gehoord, doch dat deze opvatting onvoldoende waarde toekent aan het grote voordeel om in raadkamer met een specialist voortdurend van gedachten te wisselen en dat een specialist, die de verantwoordelijkheid heeft om mede te beslissen en die door partijen niet vooraf in consult kan worden geroepen, objectiever kan zijn (dan de partijdeskundige).

In een minderheidsnota geeft Mr F. F. M. Stolwijk blijk van zijn opvatting, dat hij niet gelooft, dat de oplossing om de civiele bedrijfsrechtspraak toe te vertrouwen aan een rechter aan wie twee bedrijfsgenoten uit de betrokken bedrijfstak worden toegevoegd, de juiste is en dat zulk een college niet als een werkelijk bedrijfscollege zal worden aangevoeld, doch dat hij prefereert aan te sluiten bij de in de praktijk gegroeide regelingen van bindend advies en dat, mocht de grondwettigheid hiervan niet erkend worden door een wettelijke regeling, ruim baan gemaakt zou moeten worden voor de in het bedrijfsleven opgekomen civiele bedrijfsrechtspraak.

In zijn inaugurale rede bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam op 6 februari 1953, getiteld „Bedrijfsorganisatie en Rechter", ontleedde Mr P. Borst de bedrijfsrechtspraak als volgt: Binnen de bedrijfstak wordt recht gesproken in de verhouding van vereniging tot leden, van de leden onderling en van de leden tot derden, soms door middel van arbitrage, meestal in de vorm van bindend advies. Deze rechtspraak is drieërlei:

De zgn. *civiele bedrijfsrechtspraak*, indien men deze opvat als elke deledengedingvoerenden bindende vaststelling hunner bestaande rechtsverhoudingen;

de *tuchtrechtspraak* of disciplinaire rechtspraak binnen de kring der organisatie en de *administratieve rechtspraak*, d.i. de berechting van geschillen waarbij een bestuursorgaan der organisatie als zodanig is betrokken. Prof. Borst vermeldt voorts, dat er bedrijfsorganisaties zijn waar een respectabel aantal colleges iedere week samenkomt en dat een appèlcollege van administratieve, civiele en disciplinaire rechtspraak (in het boekdrukkersbedrijf) sedert 1914 ongeveer 17.000 beslissingen heeft genomen.

Verderop in zijn rede komt de navolgende beschouwing voor:

Waarborgen voor onpartijdigheid vond men in de trias politica in de onafhankelijke rechtsgeleerde rechter, die voor het leven werd benoemd.

Hoe anders geschiedt dit in de bedrijfsorganisatie. Aldaar lekenrechtspraak, waar de rechter wordt benoemd door de vakorganisatie, welke organisatie tegelijk optreedt als opsporingsinstituut en executie-instantie. Wetgeving, rechtspraak en uitvoering lopen wat organen betreft volkomen door elkaar. Bovendien zijn de rechters vakgenoten, dus concurrenten. Naar orthodoxe begrippen komt er van de onpartijdigheid bij deze rechtspraak niets terecht. Toch heeft deze vorm van rechtspraak een zeer grote omvang aangenomen en worden in het algemeen de resultaten bevredigend genoemd. Prof. Scholten heeft er een prijzende redevoering aan gewijd,

waarin hij o.m. heeft gezegd: „In de bedrijfsrechtspraak vinden de bedrijfsgenoten de weg terug tot het recht, een weg die voor hen in de overheidsrechtspraak verloren scheen".

Op 8 juni 1951 wees de H. R. een arrest (N. J. 1952 nr 144), waarin werd beslist, dat een door het college van rijksbemiddelaars algemeen verbindend verklaarde bepaling van een collectieve arbeidsovereenkomst, volgens welke alle geschillen welke tussen werkgevers en arbeiders omtrent hun uit de arbeidsverhouding voortspruitende rechten en verplichtingen mochten rijzen, zullen worden voorgelegd aan een bedrijfsinstantie, die daarover een bindend advies zal uitbrengen, in strijd komt met artikel 163 (thans 170) van de Grondwet. Zij die zich noch onmiddellijk, noch middellijk (b.v. door lid te worden van een organisatie) gebonden hebben, zullen zich dus niet behoeven te onderwerpen aan een bindend advies van een bedrijfsinstantie.

Mr J. C. Steneker bespreekt in het periodiek „Het Cartonnagebedrijf", vierde jaargang nr 9 dit arrest en bepleit wetswijziging. Hij stelt onder meer, dat geen weldenkend mens zal durven beweren, dat de behandeling en de beslissing van arbeidsgeschillen in de Grafische Industrie niet in veilige handen zou zijn en dat het geen betoog behoeft, dat de bedrijfsrechter beter dan de beroepsrechter in staat is beslissingen te nemen in geschillen, voortspruitende uit handelingen in strijd met van kracht zijnde C.A.O., arbeidsgeschillen en andere, en dat men in de bedrijfsrechterlijke instanties veelal de meest vooraanstaande bedrijfsgenoten van werkgevers- en werknemerszijde vindt, die het bedrijf gemeenlijk door en door kennen, zowel in economisch-sociaal als in technisch opzicht. Ook Mr Steneker stelt de juridische deskundigheid als absoluut vereiste: „Alleen een ding: bedrijfsrechtspraak zonder voldoend geschoolde juridische bijstand is, evenals zulks van arbitrale rechtspraak gezegd mag worden, levensgevaarlijk"!

In het hiervoor genoemde rapport van de Raad van Bestuur in Arbeidszaken is geen eenstemmigheid bereikt over de omvang, die de bedrijfsrechtspraak behoort te hebben.

Een deel van de rapporteurs is van mening, dat de aanspraak op zelfwerkzaamheid van de bedrijfstakken zich over het algemeen ook uitstrekt tot de rechtspraak in eigen kring over gerezen geschillen, doch dat behoudens daar waar de bedrijfsrechtspraak berust op een jarenlange ervaring en door haar opzet waarborgen biedt tegen misbruiken, steeds een ruim toetsingsrecht aan de overheidsrechter voorbehouden zal moeten blijven en slechts tot invoering van bedrijfsrechtspraak moet worden overgegaan als de verhoudingen tussen werkgevers en werknemers zover tot ontwikkeling zijn gekomen, dat van wederzijds vertrouwen kan worden gesproken.

Een ander deel der rapporteurs is van oordeel, dat de rechtszekerheid primair moet worden verkregen door rechtspraak in arbeidszaken op te dragen aan de overheidsrechter en dat naar mate de bedrijfsordening door en in publiekrechtelijke organen zal toenemen, het individu sterker de behoefte aan rechtszekerheid zal gevoelen die de Grondwet hem biedt. Voor zover echter de regelingen op sociaal terrein berusten op contracten, ge-

sloten tussen vrije organisaties, bestaat er bij hen geen bezwaar tegen bedrijfsrechtspraak, zolang deze voldoende waarborgen bevat voor de rechtszekerheid van de daaraan onderworpen personen (vide blz. 22 e.v. van het rapport).

Wat betreft de tegen de overheidsrechtspleging in het algemeen opgeworpen bezwaren, wil de commissie opmerken:

ten aanzien van de lijdelijkheid: Van de overheidsrechters staat de kantonrechter het dichtst bij de justitiabelen. Speciaal waar een partij onervaren, zonder rechtsbijstand voor de kantonrechter staat, zal laatstgenoemde dikwijls gelegenheid vinden, om voor zover de wet dit toelaat, kwade gevolgen van de onervarenheid te voorkomen, terwijl in een comparitie van partijen het persoonlijk contact tot stand komt en de rechter enige leiding aan het geding kan geven, waarbij uiteraard het „meeprocederen" door hem moet worden vermeden;

ten aanzien van de ondeskundigheid op sociaal-economisch terrein: Door de aard van zijn werk wordt de kantonrechter met vele aspecten van het sociaal-economisch gebeuren in aanraking gebracht en doet daardoor deskundigheid en ervaring op dit terrein op. Verwacht mag worden dat hij, ook buiten zijn ambtsbezigheden, speciale belangstelling heeft voor de vraagstukken waarmede hij bij de uitoefening van zijn taak wordt geconfronteerd;

ten aanzien van de lange duur der procedure: Theoretisch zou, na wetswijziging, de behandeling van een zaak op één terechtzitting kunnen geschieden. Daar echter de behandeling van een zaak inclusief mondelinge toelichting en getuigenverhoren een vooraf onberekenbare hoeveelheid tijd in beslag neemt, kunnen er slechts weinig zaken op één terechtzitting worden afgehandeld. De veelheid van zaken zal dus noodzakelijk ten gevolge hebben, dat menige zaak eerst zal kunnen worden behandeld geruime tijd nadat zij is ingediend en zelfs dan zal het meermalen voorkomen, dat de behandeling niet in één dag zal kunnen aflopen. Incidenten van louter feitelijke aard, zoals plotselinge ziekte of verhindering van partijen, getuigen of deskundigen, zullen het dikwijls noodzakelijk maken, dat òf de gehele behandeling wordt uitgesteld òf dat deze wordt onderbroken. Bij ingewikkelde zaken is schriftelijke behandeling gewenst en zijn tussenvonnissen dikwijls noodzakelijk. De termijnen, die de kantonrechters voor hun beslissingen neme, zijn — uitzonderingen daargelaten — kort en redelijk. Indien procedures lang duren wordt dit gewoonlijk veroorzaakt doordat de gemachtigden te veel uitstel vragen of doordat de getuigen bij enquêtes niet verschijnen. Doordat de gemachtigden dikwijls vele zaken tegelijk moeten behandelen en een goede behandeling tijd vraagt, zijn zij veelal wel genoodzaakt tot het vragen van uitstel. Echter zijn de kantonrechters ook op dit gebied niet lijdelijk en houden toezicht op de hoeveelheid en de duur van de gevraagde uitstellen;

ten aanzien van de kostbaarheid der procedures: De commissie is van mening, dat indien er een vergelijkend onderzoek zou worden gedaan naar de kosten der civiele kantongerechtsrechtspleging en de kosten der civiele rechtspleging voor lekenrechters, zou blijken dat de kosten per kantongerechtsprocedure

beduidend lager zijn dan de kosten per procedure voor lekenrechters. Bij lekenrechtspraak behoort ook de factor te worden medegerekend, dat de lekenrechters uit hun gewone werk worden gehaald, hetgeen tijd en geld kost. Een tweede vraag is of deze lekenprocedures mogelijk minder kosten voor partijen medebrengen dan kantongerechtsprocedures, of dus de verdeling der kosten van de overheidsprocedure tussen overheid en justitiabelen al of niet ongunstiger is dan de verdeling der kosten van de procedures voor de lekenrechter tussen hen die deze lekenrechtspraak mogelijk maken enerzijds en de justitiabelen anderzijds. De beantwoording van die vraag zou een nader onderzoek vergen. Bovendien zijn er vele gevallen waarin òf eisers vordering lichtvaardig of vexatoir is, òf waarin gedaagde de procedure geheel aan zichzelf te wijten heeft, en in deze gevallen is het billijk, dat de verliezende partij de kosten, althans een deel daarvan, draagt en dat deze kosten niet geheel ten laste van de gemeenschap komen.

De commissie komt samenvattend eenstemmig tot de volgende conclusies:

In de huidige stand van de ontwikkeling der arbeidsverhoudingen verdient verdere uitbreiding van medewerking van leken aan procedures in arbeidszaken geen aanbeveling. Er worde slechts aan de kantonrechter de mogelijkheid gegeven hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van partijen, indien zulks wenselijk mocht blijken, voorlichting in te winnen bij daartoe door de wetgever aan te wijzen instanties, welke tot het geven van de gevraagde voorlichting verplicht zullen zijn.

Op het gebied van de bedrijfsrechterlijke tucht- en administratieve rechtspraak zijn reeds wettelijke regelingen tot stand gekomen (vide wetten van 16 september 1954, Stb. nrs 416 en 417, Schuurman en Jordens editie nr 135*a*).

De commissie is, op grond van haar onderzoek, tot de overtuiging gekomen, dat het in de lijn der verwachtingen ligt dat ook de civiele bedrijfsrechtspraak zich verder zal ontplooien. Hiertegen is, hoewel de commissie van oordeel is dat ook de kantonrechter deze taak behoorlijk kan vervullen, op zichzelf geen bezwaar, mits de organen van de bedrijfsrechtspraak daartoe voldoende ontwikkeld en geëquipeerd zijn. Wil men deze rechtspraak aldus uitbreiden dat ook zij, die zich niet vrijwillig hebben gebonden, daaraan zullen zijn onderworpen — waartoe wijziging van de Grondwet (met name van artikel 167 der Grondwet) nodig zal zijn — dan zal het gewenst zijn de partijen een niet al te zeer beperkte bevoegdheid te geven om de uitspraken van de civiele bedrijfsrechter te doen toetsen door de overheidsrechter. Niet genoeg kan er daarbij op worden gewezen, dat rechtspraak een taak is, die naast wetskennis tevens in hoge mate mensenkennis en ervaring vereist, aan welke vereisten bij een verstandig benoemingsbeleid de overheidsrechter zal voldoen.

Aldus uitgebracht ter vergadering van 26 mei 1956

De Commissie:

Mr G. J. M. van den Dungen, kantonrechter te 's-Gravenhage, voorzitter
Mr Th. F. Raedt, Kantonrechter te Haarlem
Mr M. B. Vos, Kantonrechter te 's-Gravenhage, leden